

Kazimierz Zieliński

Skutki prawne pomyślnego upływu okresu warunkowego zawieszenia wykonania kary

---

Palestra 11/1(109), 103-108

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

4. Wreszcie należy zwrócić uwagę na to, że gdy sprawę o czyn przekazany popełniony przez nieletniego — ze względu na warunki przewidziane w art. 15 ust. 1 ustawy z 1966 r. — rozpoznaje na ogólnych zasadach sąd dla nieletnich, to sędzia dla nieletnich, nawet nie wszczynając postępowania, może wydać postanowienie o przekazaniu sprawy nieletniego szkole, do której nieletni uczęszcza, lub organizacji, do której nieletni należy, jeżeli uzna, że środki oddziaływania wychowawczego, jakimi dana szkoła lub organizacja rozporządza, są dostateczne.

*

Ustawa z 1966 r. (wraz ze zmianami wprowadzonymi do ustawy z 1951 r.) wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1967 r. (art. 36), jednakże sprawy o czyny określone w art. 1—10, popełnione przed dniem wejścia w życie tej ustawy, podlegają rozpoznaniu przez organy dotychczas właściwe. Tym samym właściwość kolegium ma zastosowanie tylko do tych czynów przekazanych, które zostaną popełnione począwszy od dnia 1 stycznia 1967 r. To ograniczenie w stosowaniu nowych postanowień przewidzianych ustawą z 1966 r. nie odnosi się do pozostałych wyroków.

*

Ramy artykułu nie pozwoliły na bardziej szczegółowe przedstawienie zagadnień interesujących adwokata jako obrońcy w postępowaniu karno-administracyjnym. Nie ulega też wątpliwości, że wiele kwestii wymagających rozważenia wyłoni się dopiero w toku praktycznej realizacji nowych przepisów.

KAZIMIERZ ZIELIŃSKI

Skutki prawne pomyślnego upływu okresu warunkowego zawieszenia wykonania kary

W numerze 4 „Nowego Prawa” z 1966 r. opublikowana została uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 1966 r. (VI KZP 49/65), która zawiera zasadniczą wykładnię ustawy co do skutków prawnych pomyślnego upływu okresu warunkowego zawieszenia wykonania kary w razie jednoczesnego skazania — obok zawieszony kary pozbawienia wolności — również na karę grzywny.

Powiększony skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego ustalił w tej uchwale, że na podstawie art. 64 k.k. — w razie skazania oskarżonego na karę pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania, a ponadto w tym samym wyroku na karę grzywny — uznanie skazania za niebyłe obejmuje także grzywnę.

Powyższa uchwała omówiona została również w „Prawie i Życiu” (nr 12 z dnia 5 czerwca 1966 r.).

Poruszone zagadnienie nastęrczało nieraz wiele wątpliwości. Zagadnieniem tym zajmował się już przedtem Sąd Najwyższy, który w uchwale z dnia 7 maja 1965 r. (VI KZP 8/65) zajął podobne stanowisko. Uchwała ta była publikowana w „Nowym Prawie” (nr 9 z 1965 r.).

Poruszone zagadnienie wykładni art. 64 k.k. (a tym samym następstw prawnych zatarcia skazania) w kwestii uznania skazania za niebyłe przy warunkowym skazaniu na karę pozbawienia wolności po upływie okresu zawieszenia — nie nastęrczało dotychczas wątpliwości. Wątpliwości zarysowały się dopiero w razie skazania na karę pozbawienia wolności z określeniem okresu zawieszenia wykonania przy jednoczesnym skazaniu w tym samym wyroku na karę grzywny. Wątpliwości te jednak są w zasadzie tylko pozorne.

Zatarcie skazania nie działa wstecz. Skazany warunkowo korzysta z pełnej rehabilitacji społecznej w sensie prawnym. Odzyskuje więc, z chwilą upływu okresu zawieszenia, prawa, których był pozbawiony w okresie próby, ale nie odzyskuje utraconych odznaczeń i stanowisk.

Pełna rehabilitacja społeczna warunkowo skazanego prowadzi w konsekwencji do zupełnego unicestwienia aktu skazania i jego skutków. Tym samym więc żadne skutki prawne, jakie mogłyby wynikać z tego skazania, są niedopuszczalne. Uznanie skazania za niebyłe w świetle art. 64 k.k. stwarza fikcję prawną, jak gdyby wyrok skazujący w ogóle nie zapadł w przeszłości. Dotyczy to zarówno kar zasadniczych, jak i kar dodatkowych — wyłączając jednak postanowienia wyroku, które nie mogą wchodzić w skład pojęcia „skazania”, jak np. koszty sądowe, zasądzone powództwo cywilne, przepadek majątku, przepadek narzędzi przestępstwa itp.

Kara grzywny wymierzona skazanemu obok zawieszanej kary pozbawienia wolności w tym samym wyroku musi być zapłacona. Może się nasuwać pytanie, co się stanie z grzywną, która z tych czy innych powodów nie została wyegzekwowana w okresie zawieszenia kary pozbawienia wolności. W wypadku takim obowiązek zapłaty tej grzywny przestaje istnieć z chwilą pomyślnego upływu okresu próby i nastąpienia zatarcia skazania.

Może również powstać sytuacja, że skazany w okresie próby (zawieszenia), wynikającej z wyroku skazującego co do kary pozbawienia wolności, nie wywiązał się z obowiązku zapłaty grzywny i ta ostatnia została zamieniona na areszt zastępczy. Jeżeliby sąd uznał, że skazany nie jest w stanie zapłacić grzywny, może zawiesić wykonanie kary aresztu zastępczego i wówczas po pomyślnym upływie okresu zawieszenia skazany odzyskuje pełnię praw i korzysta z art. 64 k.k.

Dla ścisłości należy zaznaczyć, że art. 63 § 2 k.k. daje możliwość sądowi (fakultatywnie) zarządzenia wykonania kary zasadniczej zawieszanej, jeżeli m. in. skazany nie wykona obowiązku uiszczenia grzywny w terminie. Tenże przepis daje również możliwość („sąd może”) sądowi zarządzenia wykonania zawieszanej kary w wypadku, gdy skazany nie wykona obowiązku wynagrodzenia szkody (art. 63 k.k. w nowym brzmieniu).

Grzywna zapłacona przez skazanego nie ulega zwrotowi w razie zatarcia skazania.

W przeszłości objęcie zatarciem skazania — po pomyślnym okresie zawieszenia wykonania — kary pozbawienia wolności oraz kary grzywny wymierzonej tym samym wyrokiem nie nastęrczało trudności interpretacyjnych. W warunkach obecnych jednak, w których mamy do czynienia zwłaszcza z przestępstwami gospodarczymi, gdzie obok kary pozbawienia wolności obligatoryjne jest skazanie na karę grzywny, obejmowanie w trybie art. 64 k.k. zatarciem skazania — w razie zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności — również grzywny mogło nasuwać nieraz pewne wątpliwości przy praktycznym stosowaniu tego przepisu.

W tej sytuacji cytowana na wstępie uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego okazała się nie tylko potrzebna, ale i konieczna do ściślejszego wyjaśnienia tych wątpliwości.

Należy zaznaczyć, że fikcja wynikająca z art. 64 k.k. („skazanie uważa się za niebyłe”) nie obejmuje całości wyroku skazującego, gdyż część wyroku jest natychmiast wykonalna po uprawomocnieniu się wyroku. Tak więc po uprawomocnieniu się wyroku wykonywane są kary dodatkowe, które z mocy samego prawa są ze skazaniem połączone, dalej — zasądzone roszczenie odszkodowawcze, koszty i opłaty sądowe, nawiazka itp. Te elementy wyroku skazującego nie są skazaniem w sensie prawnym. Również kara zasadnicza grzywny, wymierzona obok zawieszzonego wykonania kary pozbawienia wolności, jest zaraz po uprawomocnieniu się wyroku wykonywana, gdyż kary grzywny nie można zawieszać.

W tej sytuacji skazany, po pomyślnym okresie zawieszenia, nie ma prawa dochodzić zwrotu wartości wynikających z tych właśnie elementów wyroku, które zostały wykonane, gdyż w chwili wykonywania wyroku w tej części skazanie było ważne.

Mogą się tu nasuwać pewne wątpliwości w razie nieuiszczenia grzywny w okresie zawieszenia lub w razie niecałkowitego spłacenia grzywny w tym okresie.

Po pomyślnym okresie zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, nie wyegzekwowana kara grzywny (jak również niecałkowicie spłacona grzywna) nie może być wykonywana i ulega zatarciu na mocy art. 64 k.k.

W numerze 4 Orzecznictwa Sądu Najwyższego z 1965 r. opublikowana została pod poz. 44 uchwała całej Izby Wojskowej z dnia 15 grudnia 1965 r. (R Nw 33/65), która ustaliła wykładnię art. 56 i 57 k.k.W.P. w ten sposób, że okres zawieszenia wykonania kary w rozumieniu tych przepisów liczy się od dnia ogłoszenia wyroku, w którym orzeczono zawieszenie, a nie od dnia uprawomocnienia się tego wyroku.

Teza ta na pozór nie jest pozbawiona słuszności, gdyż wychodzi ona w zasadzie z założenia, że z chwilą ogłoszenia wyroku, w którym orzeczono zawieszenie, skazany musi się liczyć z tym, iż poddany jest od tego czasu okresowi próby.

Za takim właśnie stanowiskiem przemawia wiele momentów zarówno „za”, jak i „przeciw”. Gdyby np. przyjąć, że w sprawie o to samo przestępstwo występowało kilku oskarżonych i wszyscy zostali skazani na kary pozbawienia wolności z zawieszeniem wykonania kary, to wówczas w razie złożenia, przez jednego z nich lub kilku, rewizji sytuacja wszystkich skazanych — licząc okres zawieszenia wykonania kary od dnia ogłoszenia wyroku, w którym orzeczono to zawieszenie — byłaby w zasadzie jednakowa, zakładając oczywiście, że wyrok sądu pierwszej instancji został utrzymany w mocy.

Przyjmijmy jednak trochę inną sytuację, np. że kilku skazanym w tym samym wyroku wymierzono kary pozbawienia wolności z zawieszeniem wykonania na okres dwóch lat i jednocześnie wymierzono im dodatkowe kary grzywny. Wówczas sytuacja mogłaby się skomplikować, gdyby jeden lub kilku ze skazanych złożyło rewizję, a wyrok sądu drugiej instancji utrzymałby wyrok sądu pierwszej instancji w mocy, była zaś wymierzona dodatkowa kara grzywny wszystkim skazanym. Gdyby w tym stanie rzeczy zająć stanowisko zawarte w cyt. wyżej uchwale z dnia 15 grudnia 1965 r., to ci, którzy zakładali rewizję, mogliby się znaleźć w daleko lepszej sytuacji niż ci, co nie składali rewizji, bo kara dodatkowa grzywny mogłaby ulec zatarciu razem z karą zawieszoną pozbawienia wolności i przestałaby praktycznie istnieć, natomiast w stosunku do tych skazanych, którzy nie zakładali rewizji, grzywny zostałyby już wyegzekwowane.

Dlatego też stanowisko zawarte w cyt. wyżej uchwale całej Izby Wojskowej musi budzić poważne wątpliwości, gdyż w wielu wypadkach kara grzywny nie byłaby egzekwowana. Uchwała ta może mieć pewne znaczenie tylko wtedy, gdy chodzi o przepisy k.k.W.P., które nie przewidują kary grzywny.

Przyjęcie generalnie zasady wynikającej z tej uchwały nie wydaje się słuszne i mogłoby przysporzyć wielu niepotrzebnych kłopotów związanych z wykonaniem wyroków.

Sądowictwo powszechne zajmuje stanowisko, że okres zawieszenia liczy się nie od dnia ogłoszenia wyroku, w którym orzeczono zawieszenie, ale od dnia uprawomocnienia się wyroku zawieszającego wykonanie kary pozbawienia wolności. Właśnie takie stanowisko wydaje się być słuszne.

Sądy powszechne stoją na stanowisku, że w razie warunkowego zawieszenia orzeczonej kary okres próby przewidziany w art. 61 § 1 k.k. zaczyna biec od chwili uprawomocnienia się wyroku, w którym zawieszenie jest zawarte, i nie może być przesunięty wstecz (podobnie jak sama prawomocność) do momentu ogłoszenia wyroku. Data upływu terminu do zaskarżenia wyroku jest momentem konstytutywnym, stanowiącym o powstaniu prawomocności formalnej, i nie może powodować wstecznej prawomocności, jako przedtem w ogóle nie istniejącej w sensie prawnym.

Przy rozważaniu tego zagadnienia należy również mieć na uwadze przepis art. 424 k.p.k. Przepis ten daje możliwość prezesowi tego sądu, który wydał wyrok w pierwszej instancji, rozłożenia grzywny na raty lub odroczenia ściągnięcia grzywny w zasadzie na okres nie przekraczający jednego roku. W wypadkach wyjątkowych, zasługujących na szczególne uwzględnienie, prezes sądu może rozłożyć grzywnę na czas do trzech lat.

Z przepisu art. 424 k.p.k. wynika wniosek, że odroczyć ściągnięcie grzywny lub kary pieniężnej można tylko na jeden rok, natomiast rozłożyć na raty można w drodze szczególnego wyjątku do trzech lat.

Należy przy tym pamiętać, że odroczenie ściągnięcia grzywny wyłącza możliwość rozłożenia jej na raty i odwrotnie.

Prezes sądu, który wydał wyrok w pierwszej instancji, rozpatrując prośbę skazanego o rozłożenie grzywny lub kary pieniężnej na raty, będzie niewątpliwie miał na uwadze okres zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, jeżeli była wymierzona w tym wyroku również kara dodatkowa grzywny, żeby ustalić prawidłowo okres rat w taki sposób, by nie przekraczał on okresu zawieszenia kary pozbawienia wolności.

Stosownie do przepisu art. 64 k.k., jeżeli w ciągu trzech miesięcy po upływie okresu zawieszenia sąd nie zarządzi wykonania kary, skazanie uważa się za niebyłe. Dotyczy to również kary grzywny wymierzonej obok zawieszanej kary pozbawienia wolności.

Stosownie do przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości o rejestrze skazanych (Dz. U. z 1952 r. Nr 39, poz. 273) usuwa się kartę karną z rejestru skazanych, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy po upływie okresu zawieszenia kary nie wpłynęło do rejestru zawiadomienie o zarządzeniu jej wykonania (§ 7 lit. c). Następuje więc automatyczne, z mocy prawa, a więc bez żadnego wniosku skazanego usunięcie karty karalności z rejestru skazanych i od tej chwili skazany ma pełne prawo nie mówić o skazaniu, które z mocy prawa stało się „niebyłe”.

Pewne kontrowersje wywołało zagadnienie zatarcia kary grzywny wymierzonej obok kary pozbawienia wolności z zawieszeniem wykonania tej kary. Zagadnienie to wynikało m. in. stąd, że w razie skazania wyłącznie na karę grzywny, kartę karną z rejestru skazanych usuwa się po upływie pięciu lat od daty skazania (§ 6 pkt 2 cyt. wyżej rozp. Ministra Sprawiedliwości o rejestrze skazanych).

Problem ten powstał wskutek zbyt formalnego brzmienia przepisu art. 60 § 1 k.k. Teoretycy i praktycy prawa zgodni są co do tego, że należy przyjąć, iż chodzi tylko o odbytą przedtem karę pozbawienia wolności, powrót zaś do przestęp-

stwa (recydywa) nie zachodzi wówczas, gdy sprawcę ukarano za poprzednie przestępstwo grzywną. Kara pozbawienia wolności jest niewątpliwie bardziej dolegliwym środkiem karnym.

W uchwale z dnia 4 czerwca 1964 r. (VI KO 11/64) Sąd Najwyższy wypowiedział się w kwestii wykładni pojęcia „odbycia” kary przymiując, że „odbycie” dotyczy tylko kary pozbawienia wolności. Nie dotyczy więc kary grzywny. Poprzednio już w uchwale z dnia 20 grudnia 1962 r. (VI KO 36/62) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że użyte w art. 60 § 1 k.k. wyrażenie „odbycie kary” dotyczy kary pozbawienia wolności.

W kwestii stosowania przepisów o recydywie odmienne stanowisko niż kodeks karny zajmuje m. in. przepis art. 25 ustawy karnej skarbowej z 13 kwietnia 1960 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 123). Art. 3 tej ustawy nie wymienia przepisów art. 60 k.k. o recydywie, chociaż wymienia inne przepisy kodeksu karnego. Artykuł zaś 25 u.k.s. wyraźnie przewiduje w § 1 lit. a) zaostrenie kary w wypadku recydywy, jak to wynika z następujących słów: „(...) jeżeli w ciągu 5 lat po odbyciu przynajmniej w trzeciej części kary pozbawienia wolności lub po wykonaniu względem niego w takiejże części kary grzywny za występki skarbowy popełniony umyślnie występki tego samego rodzaju”.

Przepis art. 25 u.k.s. wskazuje na to, że wykładnia art. 60 § 1 k.k., który „odbycie kary” ogranicza tylko do wykonania kary pozbawienia wolności, jest prawidłowa. Właśnie ten przepis ustawy karnej skarbowej wyjaśnia całkowicie, że w myśl wykładni art. 60 § 1 k.k. „odbycie kary” dotyczy tylko wykonania kary pozbawienia wolności, i dlatego ustawa karna skarbowa — przyjmując treść art. 60 § 1 k.k. — dodaje wyraźnie, że chodzi także o wykonanie kary grzywny, ale nie używa wyrazu „odbycie” w stosunku do grzywny.

Pojęcie recydywy nie znalazło jednolitego ujęcia w naszych przepisach prawnych.

Ustawodawca z mocy przepisu art. 61 k.k. daje (fakultatywnie) możliwość sądowi zawieszenia orzeczonej kary pozbawienia wolności przy istnieniu określonych warunków. Wynika to ze słusznego założenia, że sąd ze względu na charakter osoby sprawcy, okoliczności towarzyszące przy popełnieniu przestępstwa oraz zachowanie się sprawcy po popełnieniu przestępstwa dojdzie do przekonania, iż mimo niewykonania kary nie popełni on nowego przestępstwa. Kodeks pozostawia decyzję w tej kwestii sędziemu.

Często już sam fakt skazania i wpływ moralny wyroku skazującego jest wystarczającym czynnikiem do powstrzymania przestępcy od popełnienia nowego przestępstwa.

Należy również zaznaczyć, że skazanie na samoistną karę grzywny nie mieści się w pojęciu recydywy w sensie prawnym. Uiszczenie grzywny jest odcierpieniem kary, ale nie jej „odbyciem”.

Założeniem kodeksu jest ułatwienie jednostkom na to zasługującym powrót do życia normalnego. Dlatego też tendencją przepisów prawnych jest pewna pobłażliwość dla przestępców tzw. „przypadkowych”, przy pełnej zarazem surowości dla przestępców tzw. niebezpiecznych i recydywistów.

Kary wymierzane przez sądy powinny wychować człowieka w celu jego poprawy, a jednocześnie w celu odstraszenia go od popełnienia nowych przestępstw.

Cytowana na wstępie uchwała Sądu Najwyższego (VI KZP 49/65) — uznając, że sformułowanie w art. 64 k.k.: „skazanie uważa się za niebyłe” — obejmuje całą treść wyroku skazującego, tzn. całość prawnych „skazujących” konsekwencji czynu skazanego, a więc tym samym również karę grzywny wymierzoną w tym samym wyroku obok warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności.

NIEKTÓRE POZYCJE ORZECZNICTWA SĄDU NAJWYŻSZEGO I LITERATURA PRAWNICZA
PORUSZANA W TYM ARTYKULE

- 1 Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 1966 r. (VI KZP 49/65), ogłosz. w „Nowym Prawie” nr 4 z 1966 r.
- 2 Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1965 r. (VI KZP 8/65), ogłoszona w „Nowym Prawie” nr 9 z 1965 r.
- 3 Uchwała całej Izby Wojskowej Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1965 r. (R Nw 33/65), ogłoszona w „Orzecznictwie Sądu Najwyższego” nr 4 z 1966 r.
- 4 Postanowienie składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 1966 r. (R Nw 11/66), ogłoszone w „Orzecznictwie Sądu Najwyższego” nr 9—10 z 1966 r.
- 5 Mikołaj Leonieni: Następstwa pomyślnego upływu okresu warunkowego zawieszenia wykonania kary, „Państwo i Prawo” nr 8—9 z 1965 r., str. 326.
- 6 Leo Hochberg: Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1965 r. (VII KZP 8/65), zamieszczona w „Państwie i Prawie” nr 10 z 1965 r., str. 613.

KAZIMIERZ BUCHAŁA

Praskie sympozjum poświęcone obronie w społeczeństwie socjalistycznym

I

W dniach od 28 do 30.XI.1966 r. odbyło się w Pradze międzynarodowe sympozjum na temat stanowiska i zadań obrony w socjalistycznym społeczeństwie, zorganizowane przez Prezydium Centrali Adwokatury oraz Prezydium Komitetu Zrzeszenia Prawników Czechosłowackich.

W sympozjum tym — oprócz organizatorów — uczestniczyli adwokaci europejscy krajów socjalistycznych (z wyjątkiem Rumunii i Albanii) oraz adwokaci niektórych krajów kapitalistycznych (Francji, Austrii, Grecji). W skład delegacji polskiej wchodził adwokaci: K. Buchała (Kraków), S. Maciejewski i W. Pocięj (Warszawa).

Gospodarze wystąpili z 16 referatami na następujące tematy: „Pozycja i zadania obrony w socjalistycznym społeczeństwie” (referat wprowadzający Prezesa Centrali Adwokatury Czechosłowackiej), „O znaczeniu przestrzegania przepisów procedury karnej”, „Zadania obrońcy według przepisów procedury karnej”, „Domniemanie niewinności a działalność obrońcy”, „Humanistyczny charakter prawa karnego CSRS”, „Równość stron przed sądem w przepisach procedury karnej”, „Psychologia wzajemnych stosunków między obrońcą a klientami”, „Tajemnica a zaufanie oskarżonego do obrońcy”, „Niezawisłość obrońcy”, „Zdobywanie i analiza dowodów przez obrońcę”, „Taktyka obrony”, „Pozbawienie wolności oskarżonego a działalność obrońcy”, „Niektóre prawodawstwa zagraniczne odnoszące się do zagadnienia uprawnień obrońcy w śledztwie”, „Kilka problemów związanych z obroną w śledztwie”, „Doświadczenia z praktyki obrony w śledztwie”. Goście natomiast wygłosili 13 wcześniej już opracowanych wystąpień, które dotyczyły bądź sytuacji obrońcy według ustawodawstwa poszczególnych krajów (Francja, Grecja, Austria, ZSRR, Bułgaria, Węgry), bądź też meritum diskutowanych pro-